

האמא הסינית

ותים תוחים כיצד הורים סינים מגדלים ילדים שנחשבים למוצלחים כל כך. מיצד הורים אלה מצמיחים מתוכם אנשי מתמטיקה וילדי פלא מוחיקליים כה רבים, מה קורה בתוך המשפחה, והאם גם הם יכולים לעשות זאת. ובכן, ביכולתי לספר להם, מפני שאני הצלחתי בכך. הנה כמה מהדברים שבנותיי, סופיה ולואיזה, מעולם לא הורשו לעשות:

- לישון אצל חברות
- לשחק עם חברים אחרי שעות הלימודים
- להשתתף בהצגת בית ספר
- להתלונן על האיסור להשתתף בהצגת בית ספר
- לצפות בטלוויזיה או לשחק במשחקי מחשב
- לבחור פעילויות או חוגים
- לקבל ציון נמוך מ"טוב מאוד"
- לא להיות התלמידה מספר אחת בכל המקצועות מלבד התעמלות ודרמה

- לנגן בכלי נגינה כלשהו מלבד פסנתר או כינור
- לא לנגן בפסנתר או בכינור

אני משתמשת במונח "אמא סינית" באופן כוללני. לא מכבר פגשתי בחור לכן ומצליח מדרום דקושה (אתם מכירים אותו מהטלוויזיה), ואחרי כמה השוואות שערכנו החלטנו שאבוי, בן למעמד הפועלים, היה בלי ספק אמא סינית. אני מכירה גם כמה חורים קוריאנים, חורים, ג'מייקנים, אירים וגאנאים שראויים לתואר. מנגד, אני מכירה כמה אימהות ממוצא סיני, ילדות המערב, שאינן אימהות סיניות, בין אם מבחירה או מסיבות אחרות.

אני משתמשת גם במונח "חורים מערביים" באופן כוללני. יש מגוון רחב של סוגי חורים במערב. לאמיתו של דבר, אסתכן ואומר שההורות המערבית מגוננת יותר מהסינית. חלק מהחורים המערביים קפדנים, אחרים בכלל לא. יש חורים חד-מיניים, חורים יהודים דתיים, חד-חוריים, אקס-היפים, בנקאים ואנשי צבא. חורים "מערביים" אלה מחזיקים בורדאי בתפיסות שונות, ולכן המונח "חורים מערביים" אינו מקיף כמוכן את כל החורים המערביים - כשם שהמונח "אמא סינית" אינו חל על כל האימהות הסיניות.

אך גם חורים מערביים המחשיבים את עצמם למחמידים, בדרך כלל אינם מתקרבים לאימהות הסיניות. כך לדוגמה, חבריי המערביים התופסים את עצמם כקפדנים, דורשים מילדיהם להתאמן בנגינה שלוש דקות ביום. לאמא סינית, השעה הראשונה היא החלק הקל. השעה השנייה והשעה השלישית הן הקשות.

למרות רגישותנו לסטריאוטיפים תרבותיים, קיימים מחקרים רבים בנושאי הורות המראים הברלים ניכרים וניתנים לכימות בין סינים למערביים. במחקר שבו השתתפו חמישים אימהות אמריקאיות וארבעים ושמונה אימהות סיניות מהגרות, כמעט 70 אחוזים מהאימהות המערביות האמינו כי "שימת דגש על הצלחה בלימודים אינה טובה

לילדיהם" או כי "החורים צריכים לעודד את הילדיהם שהלימוד מהנה". בניגוד גמור להן, אף אחת מהאימהות הסיניות לא החזיקה באמונות דומות. רוב האימהות הסיניות סברו כי ילדיהן יכלים להיות התלמידים "המצטיינים", כי "הישגים בלימודים משקפים הורות מוצלחת", ושאם הילדים לא הצטיינו בבית-הספר מדובר ב"בעיה" והחורים "לא עשו את עבודתם כראוי". מחקרים אחרים מראים שחורים סינים הקדישו זמן ארוך פי עשרה ככל יום לתרגול פעילויות לימודיות עם ילדיהם, בהשוואה לחורים מערביים. זאת בניגוד לילדים לחורים מערביים, הנוטים יותר להשתתף בפעילויות של ספורט קבוצתי.

דברים אלה מביאים אותי לטעון האחרון. יש החושבים כי ההורה האמריקאי שמעודד את ילדיו להשתתף בפעילות ספורטיבית הוא המקבילה לאמא הסינית. אין טעות גדולה מזו. שלא כמו "אמא כדורגל" מערבית טיפוסית, האמא הסינית מאמינה כי 1. שיעורי הבית תמיד קודמים לכול; 2. "כמעט-טוב-מאוד" זה ציון רע; 3. הילדים שלך חייבים להקדים בשנתיים את בני כיתתם כמתמטיקה; 4. אף פעם אל תחמיאי לילדיך בפומבי; 5. אם הילדים שלך חולקים על מורה או על מורה, עליך תמיד להצדיק את המורה או המורה; 6. הפעילויות היחידות המותרות לילדיך הן אלה שיוכלו בסופו של דבר לזכות אותם במדליה; 7. זו חייבת להיות מדליית זהב.

* הביטוי "אמא כדורגל" מתייחס לתושבת פריז מהמעמד הבינוני שמקדישה חלק ניכר מזמנה להסעת ילדיה לחוגי ספורט ולפעילויות אחרות. (כל הערות הן של המתרגמת).

ויץ בוויל סטריט והשתוקקתי להשיג משרת הוראה על מנת לא לחזור לשם - וסופיה בת החודשיים הכינה זאת. היא היתה תינוקת רגועה ומזוהרת, ורוב הזמן ישנה, אכלה והתכוננה כי בעודי נאבקת במחסום הכתיבה עד שמלאה לה שנה.

סופיה היתה נבונה יחסית לגילה, ובגיל שמונה-עשר חודשים ידעה את האלפבית. רופא הילדים טען שזה בלתי אפשרי מבחינה נירולוגית, והתעקש שהיא רק מחקה צלילים. כדי להוכיח את טענתו, הוא שלף טבלה גדולה עם ציורים מטעים, שבה האלפבית הוטווה כנחשים וחדים קרין. הרופא הביט בטבלה, ואחר כך בסופיה, ושוב בטבלה. הוא הצביע בעומומיות על קרפד בכתונת לילה וכומתה.

"Q", צייצה סופיה.

הרופא רטן. "לא לעזור", הוא אמר לי. נשמתי לרווחה כשהגענו לאות האחרונה: הידרה עם המון לשונות ארומות מתנפנפות מסביב, שסופיה זיהתה נכון כ-I.

סופיה הצטיינה בגן חובה, בייחוד בחשבון. בזמן שילדים אחרים למדו לספור מאחת עד עשר בדרך האמריקנית היצירתית - עם בדידים, חרוזים וקונסוסים - לימדתי את סופיה חיבור, חיסור, כפל, חילוק, שברים משוטטים ועשרוניים בדרך הסינית של תרגול ושינון. החלק הקשה היה להציג את התשובה הנכונה כאמצעות הכרדים, החרוזים והקונסוסים. כשג'ד ואני נישאנו סיכמנו שילדינו ידברו סינית מנדרינית ויתחנכו כיהודים (אני גדלתי בקתולית, אבל לא התקשיתי לוותר על כך. הקתוליות כמעט שלא הייתה שורשים עמוקים במשפחתי, ועל כך עוד אוהב במשך). במבט לאחור, זאת היתה עסקה מזוהה, מפני שאני עצמי לא מדברת מנדרינית - הדיאלקט של הוריי הוא סינית הוקינינית - וג'ד אינו דתי כלל. אבל דומה שהסידור עבד. שברתי אומנת סינית שתדבר עם סופיה מנדרינית, ואת חג החנוכה הראשון שלנו חגגנו כשסופיה הזיה בת שנתיים.

ככל שסופיה גדלה דומה שהיא קיבלה את הטוב שבשתי התרבויות.

2

סופיה

סופיה

סופיה היא בתי הבכורה. בעלי ג'ד יהודי ואני סינית, ולכן בנותינו הן אמריקאיות-יהודיות-סיניות, קבוצה אתנית שאולי נשמעת אקזוטית אבל בעצם מהווה רוב בחוגים מסוימים, בייחוד בערים אוניברסיטאיות. פירוש השם סופיה בלשונות אירופה הוא "חוכמה", ברומה לשם סי הוי, השם הסיני שנתנה לה אמי. מרגע היוולדה, סופיה התגלתה כבעלת אופי שכלתני וכומר ריכוז. היא ירשה את התכונות האלה מאביה. סופיה התינוקת החלה בשלב מוקדם מאוד לישון כל הלילה, ובכתה רק כדי להשיג מטרה כלשהי. באותה עת התמודדתי עם מאמר משפטי שהיה עליי לכתוב - הייתי בחופשה ללא תשלום ממשרד עורכי

הצר היחודי הוריש לה חקרנות וסקרנות, וממני, הצד הסיני, היא קיבלה את הכישורים - המון כישורים. אינני מתכוונת לכישורים מולדים או משהו מעין זה, אלא לכישורים הנלמדים בדרך הסינית: התמדה, משמעת ובניית הכישרון העצמי. בגיל שלוש סופיה קראה את סארטר, פתרה תרגילים פשוטים בתורת הקבוצות, ויכלה לכתוב מאה סימנים סיניים (ובתרגומו של ג'ד: היא זיהתה את המילים "איין יציאה", יכלה לצייר שני עיגולים חופפים, ואולי זיהתה כמה סימנים סיניים). כשצפיתי בהורים אמריקאים מעטירים שבחים על ילדיהם על ביצוע המשימות הקלות ביותר - שרבוט על דף או נפנוף במקל - נוכחתי לדעת שלהורים סינים יש שני יתרונות על פני הורים מערביים: 1. חלומות גדולים יותר לעתיד ילדיהם; 2. הערכה גבוהה יותר ליכולת של ילדיהם.

כמוכן, רציתי גם שסופיה תיהנה מהיתרונות של החברה האמריקנית. לא רציתי שתגדל להיות אחד מאותם אוטומטים אסייתים מודרניים, שהוריהם מפעילים עליהם לחץ כה רב עד שהם מתאבדים לאחר שהם מגיעים למקום שני בבחינה לשירות הציבורי. רציתי שהיא תהיה מאוזנת מכל הבחינות, שתהיה פעילה בתחומים שונים ושהיה לה תחביבים ופעילויות. לא תחביבים סתמיים כמו "מלאכת יד", שאינה מובילה לדבר - או גרוע מזה, נגינה בתופים, שמוכילה לסמים - אלא תחביב בעל משמעות, אתגר ופוטנציאל לעומק ולוודיאוואויות.

וכאן נכנס הפסנתר.
ב-1996, בגיל שלוש, סופיה קיבלה שני דברים חדשים: את שיעור הפסנתר הראשון שלה, ואחות קטנה.

3

לואיזה

לואיזה

שירי הקאנטרי שמילולתו "היא פראית עם פרצוף של מלאך", מדבר על בחי הצעירה, לולו. המחשבה עליה מעלה בדעתי את הניסיון לאלף טוס פראי. גם ברחם היא בעטה כה חזק עד שהשאירה סימנים על בטני. שמה האמיתי של לולו הוא לואיזה, שפירושו "לוחמת מפורסמת". לא ברור לי איך ידענו לקרוא לה כך כשנולדה.

שמה הסיני של לולו הוא סי שאן, שפירושו "אלמוג" וכולו אומר ערינות. גם שם זה הולם את לולו. מיום היוולדה היה לולו חן אנין. היא לא אהבה את הפורמולה שנתתי לה, והתעצבנה כל כך על תחליף הסויה שהציע רופא הילדים עד שפתחה בשכיתת רעב. אבל שלא כמו

מהטמה גנדי, שניחן בחוסר אנוכיות ושיקע עצמו במדיטיציה גם בזמן שהרעיב את עצמו, לולו סבלה מכאבי בטן וצרחו ונפפה בפראות בורזעוניה שעות ארוכות בכל לילה. ג'ד ואני השתמשנו באטמי אוניים ומרטנו את שער ראשנו, עד שלמזלנו באה לעזרתנו האומנת הסינית שלנו גרייס. היא הכינה טופו משיי מטוגן ברוטב קל של צדפות ופטריות שיטאקי עם תיבול כוסברה, שלולו הסכימה לאכול ברצון. קשה למצוא מילים לתאר את יחסי עם לולו. "מלחמה גרעינית כוללת" לא ממש מייצגת את המצב. למרבה האירוניה, לולו ואני דומות מאוד זו לזו: היא ירשה את המזג החם שלי, את הלשון הארסית ואת האישיות הנטושה לסלוח במהירות.

ואם מדברים על אישיות, אני לא מאמינה באסטרולוגיה - ולדעתי אנשים שמאמינים בכך לוקים בבטיות רציניות - אבל גלגל המזלות הסיני מתאר את סופיה ואת לולו בצורה מושלמת. סופיה נולדה בשנת הקוף, ואנשי הקוף הם סקרנים, אינטלקטואלים ו"בדרך כלל מסוגלים למלא כל משימה שמוטלת עליהם. הם מעריכים עבודה קשה או מאתגרת כיוון שהיא ממריצה אותם." לעומת זאת, אנשים שנולדו בשנת החזיר הם "קשי עורף" ו"קשנים" ולעיתים קרובות "מתפרצים בזעם", אם כי הם "לעולם אינם נוטרים טינה", בהיותם ישרים כיסודם ולכביים. בדיוק כמו לולו.

אני נולדתי בשנת הנמור. אין בכונתי להתרברב, אבל אנשי הנמור אציליים, חסרי פחד, חזקים, סמכותיים וכריזמטיים. הם גם אמורים להיות בני מזל. בטהוכן ויון יט'סן התאפיינו בתכונות של ילדי שנת הנמור.

העימות המר הראשון שלי עם לולו התרחש כשהיא היתה כבת שלוש. זה היה אחר צהריים חורפי בניו-יורק, קונטיקט, אחד הימים הקרים ביותר בשנה. ג'ד היה בעבודה - הוא לימד בפקולטה למשפטים באוניברסיטת ייל - וסופיה היתה בגן. החלטתי שזה זמן מושלם לערוך לולו היכרות עם הפסנתר. התרגשתי לקראת העבודה המשותפת -

לילי, בתלתליה החומים, עיניה העגולות, לפני בוכת החריטה שלה, ויחה חמודה באופן מטעה - והושבתי אותה על ספסל הפסנתר, על גני כמה כריות נוחות. הדגמתי לה איך לנגן תו אחד באצבע אחת, נאספן שווה, שלוש פעמים, וביקשתי ממנה לחזור אחריי. בקשה קטנה, אבל לולו סירבה. במקום זאת העדיפה לחבוט על כמה קלידים בבת אחת בשתי כפות ידיים פתוחות. כשביקשתי ממנה להודל, היא חבטה וזיזן יותר ויותר. כשניסיתי להרחיק אותה מהפסנתר, היא התחילה לצרח, לבכות ולבעוט בפראות.

בעבורי המשיעשרה דקות, שבהן היא צריין צרחה ובכטה ובעטה, שקעה סבלנותי. המקמי מחבטותיה וגרתי את השד המצוחח אל דלת המרפסת האחורית שלנו, ופתחתי אותה לרווחה. הרווח הורידה את הטמפרטורה לעשרים מעלות מתחת לאפס, והפנים שלי כאבו מהשניות המעטות של החשיפה לאוויר המקפיא. אבל הייתי נחושה בודעתי לגדל ילדה סינית צייתנית - במערב, צייתנות מתקשרת לבלבים ולחלוקה מעמדית, אבל בתרבות הסינית הצייתנות נחשבת לאחת המעלות הטובות הנעלות ביותר - גם אם זה יהרוג אותי. "את לא יכולה להישאר בבית אם את לא מקשיבה לאמא", אמרתי בקפידה. "או מה, את מוכנה להיות ילדה טובה? או שאת רוצה לצאת החוצה?" לולו יצאה החוצה. היא הביטה בי בהתרסה.

אימה מעורפלת החלה לחלחל לגופי. לולו לבשה רק סוודר, הצאית קסלים דקה וגריבוניום. היא חדלה לבכות, והיתה שקטה להחריד. "טוב, בסדר - החלטת להתנהג יפה", אמרתי במהירות. "את יכולה ליהיבנס עכשיו."

לולו טילטלה את ראשה.

"אל תהי טיפשה, לולו." נתקפתי בהלה. "קר נורא. את תהיי חולה.

ויוכנסי עכשיו."

שינה של לולו נקשו, אבל היא שבה וטילטלה את ראשה. ואז הכול נפרש לנגד עיניי, ברור כשמש. לא הערכתני נכון את לולו, לא הבנתי

מאיזה חומר היא קודצה. היא תעדיף לקפוא למוות אבל לא תיכנע. הייתי חייבת לשנות את הטקטיקה במהירות, לא יכולתי לבצח בקרב הנוכחי. חוץ מזה, שירותי הרווחה עלולים לכלוא אותי. מיהרתי להחליף כיוון, ועברתי לתחנות, לשידול ולניסיונות לשחרר את לולו כדי שתסכים להיכנס לבית. כשג'ד וסופיה באו הביתה הם מצאו את לולו משתכשכת באמבטיה חמה, טובלת בסיפוק עוגיית שוקולד בספל קקאו מהביל עם מרשמלו.

אבל גם לולו לא העריכה נכון אותי. רק נערכתי מחדש. קורי הקרב הותנו, והיא אפילו לא ידעה זאת.

4

בני משפחת צ'ואה

שם משפחתי הוא צ'ואה - קאי במנדרינית - ואני אוהבת אותו. משפחתי באה ממחוז פוג'יאן בדרום סין, שהצמיח מלומדים ומדענים ידועים. אחרי מאבקות אבותי מצד אבי, צ'ואה וו ג'נג, היה האסטרטגוס המלכותי של הקיסר צ'ונג-ג'יז' משושלת מינג, וגם פילוסוף ומשורר. בזכות כישוריו המגוונים, מינה הקיסר את וו ננג לתפקיד ראש המטה הכללי כשסין עמדה מול פלישת בני מאנצ'ו ב-1644. הנכס היקר ביותר של משפחתנו - למעשה, הנכס היחיד שלנו - הוא היבור המשתרע על שני אלפים דפים, בכתב ידו של וו ננג, המפרש את אחד הטקסטים הסיניים הקלאסיים העתיקים ביותר, 'אי צ'ינג', או 'ספר התמורות'. עותק בכריכת עור - עם הסימן "צ'ואה" על הכריכה - מונח במקום בולט על שולחן הקפה בסלון שלי.

כל סביי וסבותיי נולדו בפוג'יאן, אבל במהלך שנות העשרים והשלושים של המאה הקודמת הם עלו על ספינות שנשאו אותם אל הפיליפינים - לפי השמועה מקום עם הזדמנויות מבטיחות יותר. סבי מצד אמי היה מורה נעים-הליכות שנעשה סוחר באורז כדי לפרנס את